

Sisäministeriö

1/3

Viite:

Sisäministeriön lausuntopyyntö 21.12.2017, SM064:00/2015

Asia:

Lausuntopyyntö hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa ym.

Sisäministeriö on pyytänyt lausuntoa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa, laiksi lentoliikenteen matkustajatietojen käytöstä terrorismin ja vakavan rikollisuuden estämistä, paljastamista ja tutkintaa sekä tällaisin rikoksiin liittyviä syytetoimia koskevan direktiivin täytäntöönpanosta, sekä eräiksi niihin liittyviksi laeiksi.

Esitän lausuntonani seuraavan.

Yleistä

Esityksellä on tarkoitus uudistaa henkilötietojen käsittelyä poliisitoimessa koskeva lainsäädäntö ja huomioida ja täytäntöönpanna alaa koskevaa Euroopan unionin sääntelyä.

Esitetty sääntely on käsitykseni mukaan perusteltua ja vastaa Euroopan unionin yleisen tietosuoja-asetuksen (EU) 2016/679 ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin (EU) 2016/680 asettamia vaatimuksia. Esitysluonnoksessa on hyvin pohdittu lainsäädännön ja eri lainsäädäntövaihtojen selkeyttä. Henkilötietojen käsittely poliisitoimessa on laajalti yksityiselämän suojan ja henkilötietojen suojan perusoikeuksien rajoitus. Jo tästä syystä johtuen sen tulee olla kattavasti lailla säänneltyä. Ehdotettu henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annettava laki olisi erityislaki suhteessa oikeusministeriössä valmisteltavaan niin sanottuun rikosasioiden tietosuojalakiin. Sinänsä lainsäädäntöteknisesti näiden lakien suhde on selvä. Kiinnitän kuitenkin huomiota siihen, että ehdotusten viimeistelyssä ja myös käytännön ohjeistuksessa ja neuvonnassa sekä rekisteröidyille ja kansalaisille yleensä annettavissa tiedoissa on tarpeen huolehtia lainsäädäntökokonaisuuden ymmärrettävyydestä ja johdonmukaisuudesta; käytännön poliisitoiminnassa ja kansalaisille olisi oltava selvää, mitä lakia kulloinkin sovelletaan ja koko lainsäädäntökokonaisuuden tulisi perustua mahdollisimman johdonmukaisille periaatteille.

Esitetyllä lainsäädännöllä osin lisättäisiin poliisin oikeutta käsitellä henkilötietoja, esimerkiksi esitetty lain henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa 2 luvun 7 §:n 2 momentti laajentaisi

OIKEUSKANSLERIN VIRASTO

käsitykseni mukaan merkittävästi poliisin oikeuksia käsitellä yksittäiseen tehtävään liittymättömiä henkilötietoja. Tämä on lainsäädännön näkökulmasta uusi yksityiselämän suojan ja henkilötietojen suojan rajoitus ja tulee perusoikeuksien yleisten rajoitusperusteiden mukaisilla perusteilla perustella myös säätämisyjärjestysperusteluissa. Säätämisyjärjestysperusteluita on tarpeen tältä osin täydentää. Esityksessä on sinänsä hahmotettu suoja mekanismeja, joita sovellettaisiin laajennetussa tietojenkäsittelyssä.

Pidän selvänä, että koska käsillä oleva esitys sisältää etenkin perustuslaissa turvattun yksityiselämän suojan kannalta merkityksellisiä asioita ja osa säätämisyjärjestystä koskevista kysymyksistä on tulkinnanvaraisia, on perusteltua, että esityksestä pyydetään sen eduskuntakäsittelyn yhteydessä perustuslakivaliokunnan lausunto.

Säätämisyjärjestysperusteluiden luonnos on varsin kattava mutta on vielä tarkistettava, että kaikista uusista käsittelyn perusteista ja poliisin oikeuden käsitellä tietoja laajennuksista on säätämisyjärjestysperusteluissa kokoava tarkastelu. Säätämisyjärjestysperusteluiden luonnoksessa käsitellään sinänsä oikein Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen EIT:n oikeuskäytäntöä, jonka mukaan jäsenvaltioilla on laaja harkintamarginaali säätää kansallisen turvallisuuden sekä rikosten tutkinnan ja torjunnan kannalta välttämättömiä poikkeuksia perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten puitteissa (ehdotusluonnoksen s. 129). Tässä yhteydessä kiinnitän kuitenkin huomiota siihen, että harkintamarginaalin käyttämisen edellytyksenä on muun muassa tehokkaat valvontajärjestelyt. Tämä seikka kannattaa tuoda myös esille tässä yhteydessä.

Ehdotusluonnoksessa tuodaan aivan oikein esille, että ehdotettu sääntelytapa edellyttää myös tarkempaa ohjeistusta. Samalla on hyvä myös varmistaa edelleen hyvien tietosuojakäytäntöjen toteutuminen ja niiden valvonta poliisin sisäisessä laillisuusvalvonnassa.

Väkivallan uhan piirissä olevat

Pidän hyvänä, että väkivallan tai muun rikoksen uhkan alla olevien rekisteröinnille poliisin tietojärjestelmiin luodaan asianmukaiset oikeudelliset perusteet. Kyse on myös valtion Euroopan ihmisoikeussopimuksen mukaisten positiivisten suojeluvelvoitteiden täyttämisestä (vrt. ehdotusluonnoksen säätämisyjärjestysperusteluiden s. 135 lausuttua). Tältä osin on vielä kiinnitettävä erityistä huomiota uhria koskevien tietojen käyttötarkoitussidonnaisuuteen ja suojaamiseen sekä oikeusturvakeinoin, jotta rekisteröinti tällä perusteella ei muodostuisi yksilön asemaa lisää heikentäväksi.

Henkilötietojen käsittely suojelupoliisissa

Pidän epäselvänä esitetyn lain henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa suojelupoliisin henkilötietojen käsittelyä koskevan 7 luvun soveltamisalaa. Luvun 2 §:n 1 momentin mukaan suojelupoliisi voi käsitellä henkilötietoja, jotka ovat tarpeen kansallisen turvallisuuden suojaamiseksi sekä valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtion turvallisuutta uhkaavien toimintojen, hankkeiden ja rikosten estämiseksi, paljastamiseksi tai selvittämiseksi. Luvun muu sääntely viittaa siihen, että 7 luvun tarkoituksena on säännellä vain suojelupoliisin edellä kerrotun tehtävän mukaisesta henkilötietojen käsittelystä. Esimerkiksi 7 luvun 1 §:n mukaan suojelupoliisin henkilötietojen käsittelyyn sovellettaisiin henkilötietojen käsittelystä rikosasioissa ja kansallisen turvallisuuden ylläpitämisen yhteydessä annettavaa lakia lukuun ottamatta sen 7 lukua, eikä mitään muuta henkilötietojen käsittelyyn liittyvää lainsäädäntöä.

Otsikkonsa ja esimerkiksi edellä todetun 7 luvun 1 §:n sanamuotojen perusteella esitetyn lain 7 luku koskisi kaikkea suojelupoliisin henkilötietojen käsittelyä. Yksityiskohtaisten perusteluiden mukaan tarkoituksena on säätää näin suojelupoliisin toiminnallisissa tehtävissään suorittamaan tietojenkäsittelyyn eli tiedustelun ja rikosten torjunnan sekä tutkintaan osallistumisen ja muiden lakisääteisten ydintehtävien osalta. Käsitykseni mukaan suojelupoliisi käsittelee tai saattaa käsitellä toiminnassaan myös muita kuin 7 luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitettujen tehtäviensä mukaisia henkilötietoja, esimerkkinä sidosryhmärekisterit tai vastaavat. Pidän perusteltuna että 7 luvun soveltamisalaa täsmennetään tarkoittavan vain suojelupoliisin erityistehtävän mukaisten henkilötietojen käsittelyä tai että luvussa vaihtoehtoisesti säädellään sovellettavasta lainsäädännöstä ja menettelyistä kun suojelupoliisi käsittelee muita kuin luvun 2 §:n 1 momentissa tarkoitettuja henkilötietoja.

Oikeuskansleri

Tuomas Pöysti

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Pekka Liesivuori

OIKEUSKANSLERINVIRASTO
